

## ВСТУП

«Наш світ має крайню потребу духовних отців. Він часто їх відкидав, бо вони здавались йому такими, що не викликали довір'я, або їхній спосіб навчання виглядав вже застарілим і мало захоплюючим для тогочасної ментальності. Тепер, однак, світ намагається знайти нових і тому страждає у страсі та непевності, не маючи живих духовних зразків, ані певних орієнтирів. Той, хто є отцем у Дусі, якщо справді ним є, – а народ Божий завжди умів такого розпізнавати, – не буде ніколи намагатися вчинити інших цілком подібними до себе, але допоможе знайти дорогу до Царства».

Заклик II Ватиканського Собору повернутися до джерел заохочує сформуванню зрілий погляд на духовне отцівство, що є надзвичайно цінним феноменом християнської Церкви в аспекті її душпастирської місії.

У мислителя-практика древнього чернецтва преподобного ігумена Йоана Ліствичника духовний отець за своєю суттю є харизматичною і пророчою особою, натхненою Святим Духом. Автор «Ліствиці» представляє духовне отцівство як дар Духа Святого, виняткову харизму, яка отримала свій розвиток в основному із зародженням і поширенням аскетичного монашого покликання.

Справжня подорож духовного старця полягає не лише у зовнішньому географічно-просторовому прагненні до пустелі, хоча і в цьому хтось знаходить своє покликання, але закорінена у прокладенні внутрішнього шляху до свого серця у пошуках Бога. Мистецтво усамітнення у спокої власного серця відкриває можливість почути безсловесну мову Духа із відкриттям реальної правди про Бога і про себе. Власне зміцнення духовного отця у Бозі спроможне посприяти наверненню інших до Нього через слово наставника, яке стане словом сили, тому що воно є словом мовчання. Це фундаментальний базис духовного проводу.

Дослідження постаті духовного отця є актуальною темою сьогодення. Вагомість поставленого перед нами завдання полягає в оновленому наставленні до духовних провідників: «Між іншим, не радій і не пишайся тим, що ти мужньо переносиш докори і картання, однак в протиположності тому збуджуй жаль за те, що ти вчинив щось гідне покарання і засмутив проти себе душу наставника» .

На шляху до обожествлення людину чекає багато небезпек, труднощів, тому Святі Отці рекомендують знайти і мати свого досвідченого провідника, який сам уже пройшов цей шлях. Ця практика християнського Сходу отримала особливий розвиток у монашестві I тисячоліття. В даній праці потреба у наставнику розглядається у світлі вчення «Ліствиці» преподобного Йоана Ліствичника. Цей духовний отець став великим християнським містиком, «життя якого вірні назвали похвальним словом» , і залишив Церкві аскетичний трактат надзвичайно великого значення і ваги, який до сьогоднішнього дня не втратив своєї актуальності і є справжнім підручником християнської аскези.

Методом даного дослідження буде аналіз богословської спадщини преподобного Йоана Синайського, зокрема тих висловів «Ліствиці», які мають відношення до пастиря та

духовного проводу.

Основним позитивом даного дослідження стане цілісний погляд на богословське надбання преподобного Йоана Ліствичника щодо його характеристики постаті й харизм духовного отця.

Дана праця поділяється на три розділи: «Визначення та суть духовного отцівства», «Значення „Ліствиці“ преп. Йоана Синайського» та «Духовний отець у преп. Йоана Ліствичника».

Перший розділ присвячений історично-біблійному опису духовного отцівства. Тут прослідковуємо ідею започаткованого Богом духовного проводу на сторінках Святого Писання, а також наводимо богословські підстави для існування духовного наставництва. Кожен пункт із трьох розділів взаємодоповнює та логічно продовжує один одного.

У другому розділі спробуємо відтворити історичні відомості про автора «Ліствиці» та зобразити тогочасне монаше середовище Синайської гори.

У третьому розділі перейдемо до аналізу духовного проводу та харизм духовного отця на підставі «Ліствиці», відповідно до роздумів преподобного ігумена Йоана.

В процесі пошуку літератури і різних напрацювань стосовно даної тематики виникли певні труднощі. Фактично, не існує наукових досліджень відносно духовної спадщини преподобного Йоана Синайського. Ще однією проблемою для нас стало те, що відповідні твори західних авторів Каллістоса Уера, Джона Хріссавгіса, які заторкують цю тему, є майже відсутні в наших бібліотеках. З огляду на це основними матеріалами для написання дипломної праці були переклади англomовних, італо- мовних, німецькомовних, польськомовних текстів щодо особи Йоана Ліствичника та його вчення.

## ВИСНОВКИ

Проаналізувавши твір преподобного Йоана Синайського «Ліствиця», коротко підіб'ємо підсумки. Отож на початку праці перед нами стояло завдання: на основі витягів із вищезгаданого напрацювання створити цілісну картину постаті духовного отця у преподобного Йоана Ліствичника. Для успішного розкриття базових ідей цього задуму ми поділили працю на три розділи, у яких помістили поступовість висловлення думки преподобного ігумена щодо образу духовного керманіча.

Перший розділ дипломної праці ми присвятили пошукові богословських підстав духовного батьківства, а також спробували вивести із Священного Писання потребу духовного наставництва, яке є сприятливим чинником у прямуванні шляхом Заповідей Господніх.

У другому розділі ми намагалися зобразити історичне середовище автора, яке допомогло Йоану сформувати своє аскетичне вчення у дусі монашої духовності Синаю. Слід зауважити, що аскетизм у вченні преподобного Йоана Ліствичника є невід'ємною ланкою духовного життя і на ньому він ставить акцент невипадково: «Усім, що в тілі намірені вийти на небо, насправді потрібною є аскеза...» . Своім життям преподобний ігумен Йоан Ліствичник свідчить, що у центрі християнської духовності, а також особливо на її початках обов'язково стоїть аскетична практика. Вона – перехідний щабель до чистосердечного споглядання. Тому духовне життя, побудоване без аскези, є небезпечним, бо проходить повз Євангельську засаду «несення свого хреста» (Мт. 16:24).

Сама структура «Ліствиці» символізує зусилля, які потрібно докладати постійно, щоб підніматися вгору, не забуваючи, що будь-якого моменту можна впасти дотолу. Преподобний ігумен не мав останнього етапу у духовному зростанні. Він ніколи не зупинявся на духовних досягненнях і усвідомлював себе тим, хто постійно навчається вдосконаленню силою з висоти.

Третій розділ побудований на вибіркових цитатах, що дозволять сформулювати бачення постаті духовного отця преподобним Йоаном Ліствичником. Тут іде мова про духовного отця як провідника, що сам добре знає шлях до Царства і іншим може допомогти знайти його. Духовний наставник отримує від Бога харизми, які сприяють йому вести боговгодне життя: дар розпізнавання помислів, дар співчутливої любові до інших, дар як духовного так і тілесного зцілення, дар переймання відповідальності за інших. Так рукою Бога малюється ікона духовного отця, ікона, в якій закладено найбільший дар – духовного народження інших.

Підсумовуючи діяльність преподобного Йоана Ліствичника щодо формування образу духовного отця, бачимо, що дана наукова праця є лише стимулом у дослідженні повної постаті духовного наставника. І надалі залишається велика частина питань, які потребують аргументованих відповідей. Працюючи над цією темою, ми переконалися, що твір Йоана Ліствичника «Ліствиця божественного сходження» є цілим джерелом для формування автентичного образу духовного отця, вплив якого є необхідним у духовному житті кожної людини.

## ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Визначення та суть духовного отцівства	
1.1. Духовний отець і Святе Письмо.....	6
1.2. Богословські підстави духовного отцівства.....	14
Розділ 2. Значення «Ліствиці» преподобного Йоана Синайського	
2.1. Автор та його історичне середовище.....	23
2.2. Стиль і структура «Ліствиці».....	32
Розділ 3. Духовний отець у преподобного Йоана Ліствичника	
3.1. Духовний отець як провідник.....	41
3.2. Харизми духовного отця.....	49
3.2.1. Прозорливість і розпізнавання духів.....	49
3.2.2. Вміння любити і співстраждати з іншими.....	52
3.2.3. Духовно-терапевтична сила зцілення людських вад.....	52
3.2.4. Прийняття на себе відповідальності за гріхи інших.....	55
Висновки.....	58

Список скорочень.....	60
Список використаної літератури.....	61